

Lojze Filipič

Bojan Stupica

Uvodna beseda ob razstavi 18. decembra 1970

Tri leta minevajo te dni od časa, ko je tej naši hiši, Mestnemu gledališču ljubljanskemu in Drami SNG v Ljubljani, podaril svoj zadnji ustvarjalni delež, od časa, ko je v teh dveh svojih gledaliških hišah opravil svoji zadnji režiji in vsem trem svojim takratnim predstavam sam izoblikoval tudi scenografsko in kostumografsko-likovno umetniško podobo;

— osem mesecev je minilo od dne, ko bi imela v Slovenskem gledališču v njegovem Trstu zaživeti njegova zadnja predstava, ki pa je žal ni mogel več ustvariti;

— in šest mesecev je pred kratkim minilo od dne, ko je v vojaški bolnišnici v Beogradu umrl slovenski gledališki ustvarjalec, eden največjih in najbolj pomembnih, kar smo jih kdaj imeli, Bojan Stupica.

Čeprav spočeta v tesnih okvirih in majhnih, gledališču nenaklonjenih razmerah najmanjšega evropskega naroda, se je široka, reči smem kar vseobsežna gledališka in likovna ustvarjalnost Bojana Stupice vzpela v sam vrh ne le slovenske in jugoslovanske, marveč tudi evropske in svetovne gledališke tvornosti dvajsetega stoletja. Bojan Stupica se je kot režiser, scenograf, kostumograf, projektant novih gledaliških hiš, vodstveni ustvarjalec in delavec, ki je s svojo viharniško prepričevalnostjo, svojo vitalno vnemo in svojo garaško vztrajnostjo kot Prospero nemogoče in neuresničljivo izpreminjal v mogoče in uresničljivo, pa tudi kot prevajalec, kot dramaturg-prirejevalec odrskih besedil in ne nazadnje kot igralec razvil v enega najpomembnejših, največjih in najbolj samorastniško izvirnih gledaliških oblikovalcev današnje Evrope.

Enkrat za vselej, nepreklicno in do vseh koncev konca se je Bojan Stupica dal in razdal slovenskemu, jugoslovanskemu in evropskemu gledališču, da bi mu v vsega hudega polnem času od tridesetih let pa do včeraj, skozi cela štiri desetletja, s svojo izjemno umetniško obdarjenostjo, s svojim neuničljivim meteorskim vitalizmom in s svojim pokončnim, neodvisnim in vselej uporniškim duhom vlil in vanj prilil — žrtvujoč se zanj — vse življenjske sokove stvariteljskih dejanj svojega življenja. Da se mora vsaka resnična pesem kdaj pa kdaj vrniti k izhodišnemu motivu, sicer se razblini, je Bojan Stupica pred osmimi leti, ko se je bil po dolgem presledku zopet vrnil v Ljubljano, citiral pesnika — in danes vemo, kaj je imel v mislih: tako so se in zato so se stvariteljska

dejanja njegovega življenja vedno znova vračala tja, kjer jim je bil spočet začetek in od koder se je Bojan Stupica vzel v svojo kondorsko ustvarjalno spiralo: k Cankarju, v njegov in naš prečudni kraj, v njegovo Ljubljano, v njegovo Slovenijo, v njegovo Dramo, ki ji je bil prvi ravnatelj po osvoboditvi, v njegov Maribor, v njegovo Slovensko gledališče v Trstu in v njegovo Mestno gledališče ljubljansko.

Ni ne pravi trenutek ne pravi kraj, da bi poskusili zarisati zaokroženo, na nadrobni estetskocritični razčlembi gradiva temelječo in iz nje izhajajočo umetniško ustvarjalno fiziognomijo Bojana Stupice. A tudi ko bo prišel čas za to, ko nam pogleda ne bo več meglila bolečina za prerano umrlim vzornikom in prijateljem, bo komaj moč izoblikovati tak celosten zaris, zakaj umetniška in človeška podoba Bojana Stupice je tako docela izjemna, njegova iskateljska sla in ognjeniška erupcija njegove oblikovalne moči je bila tako silovita, polivalenca nenehnega snovanja njegovega ustvarjalnega duha pa je bila tako široka, da, reči moram vseobsežna, da jih preprosto ni moč vpeti v običajne okvire in v standardna razmerja naše vednosti o stvarih gledališke umetnosti.

Tako je tudi razstava, ki jo je pripravil Slovenski gledališki muzej in ki jo nocoj odpiramo, samo po sebi se razume, fragmentarna (razstavljeni so dokumentarna pričevanja o umetniškem opusu Bojana Stupice v Drami SNG v Mariboru, Drami SNG v Ljubljani, Slovenskem gledališču v Trstu, Mestnem gledališču ljubljanskem in pri filmu), je samo bežen pogled v širjave in globine in lepote umetniškega opusa Bojana Stupice na Slovenskem. Bežna in fragmentarna so ta pričevanja kljub največji skrbnosti in studioznosti delavcev Slovenskega gledališkega muzeja, ki so razstavo v sodelovanju z Mestnim gledališčem ljubljanskim pripravili — kot je pač bežno, fragmentarno in le v skopih obrisih razvidno vse, kar ostane od gledališke umetnosti po ustvarjalčevi smrti, razen tistega seve, kar je ta umetniški opus zabrazdal, zaoral in vklesal v zavest ljudi, ki so umetnika in njegovo delo doživeli in sprejeli.

Ko smo razmišljali, ali je prav, da odpremo spominsko razstavo Bojana Stupice prav na dan, ko bo na odru našega gledališča zaživela premierna izvedba vedre komedije, smo po oklevanju spoznali, da je prav tako, zakaj Bojan Stupica je bil, lahko rečemo, tudi utemeljitelj žlahtne vedre komedije na slovenskem odru. Predobro je vedel, da se v tragikomediji človekovega bivanja prepletata tragedija in komedija v circulus vitiosus brez konca in da žlahtna vedra komedija pomaga ljudem živeti in delati.

Bojan Stupica ni maral komemoracij in nekrologov, zato samo še beseda globoke zahvale in trajne hvaležnosti umetniku, človeku in prijatelju Bojanu Stupici za vse veliko in vse lepo, kar nam je daroval. Razstava naj obudi misel in spomin na njegovo veliko umetniško delo in ta misel, ta spomin naj nam pomagata živeti in delati.

Bojan Stupica

L'article, publié en introduction, est le discours prononcé par le dramaturge Lojze Filipič lors de l'inauguration de l'exposition commémorative, organisée six mois après la mort du metteur en scène. L'exposition fut préparée par le Musée du Théâtre slovène et le Théâtre municipal de Ljubljana. Elle fut inaugurée le 18 décembre 1970.